

1940

NORSK KRIGSLEKSIKON

N

1945

(gift Heger) som sto sentralt i dette arbeidet, har gjennom sine memoarer gitt en betagende skildring av farens og familiens eiendommelige skjebne på begge sider av nasjonalsosialismen.

Se også: *Administrasjonsrådet; Christensen, I.E.; fengsler/fangeleire; Gross Kreutz; Quisling, V.; Ragnarok; riksrådsforhandlingene.*

Litt.: Brevig, H.O.: *NS fra parti til sekt*, 1970, Dahl, H.F.: *Quisling. En fører blir til*, 1991, Heger, W.: *Hver fredag foran porten*, 1984. HFD

Hoel, Adolf (1879–1964), dosent i geologi siden 1919, NS-styrets rektor ved Universitetet i Oslo 1941–45. Hoel var leder av Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelser. Var aktivist i Grønlands-saken, medlem av NS siden stiftelsen og sto som nr. 2 på partiets Oslo-liste 1933. 22.9.1941, etter at rektor Seip var avsatt og det akademiske kollegium oppløst, ble Hoel innsatt som prorektor og året etter uspurt utnevnt til rektor. Fakultetenes dekaner uttrykte ved innsettelsen tillit til at Hoels ledelse under den foreliggende situasjon ville være den beste for universitetet, hvilket snart viste seg riktig. Hoel sikret universitetet maksimal selvstendighet i spenningen mellom en sterkt universitetsfiendtlig Reichskommissar og den tiltakende motstandsstemning blant de ansatte og tildels også blant studentene.

Etter stengningen av universitetet høsten 1943 arbeidet Hoel for å berge universitetets utstyr og eiendommer. Landssvikdommen av 1949 berømmet ham for dette og andre tiltak til universitetets beste.

Se også: *Grønland; studentene; universitetet.*

Litt.: Bratholm, A.: i *Lov og rett*, 1993, Hoel, A.: *Et oppgjør med landsmenn*, 1951; *Universitetet under okkupasjonen*, 1978. HFD

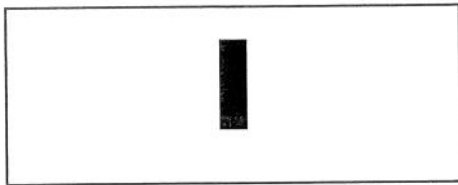
Hoff, Charles (Carl Gunnøy) (1902–85), norsk friidrettsutøver og journalist, NS' fremste idrettsideolog i Norge. Hoff vant flere NM 1923–33 og satte 3 verdensrekorder i stav. Som rikstrener i Norges Friidrettsforbund oppfordret han i april 1940 de idrettsutøverne som hadde dratt i felten til å vende tilbake til idrettsplassene. Han tok kontakt med Reichskommissariat og fremsatte forslag til nyordning av idretten etter tysk og russisk mønster. I september 1940 ble Hoff etter tysk ønske sjef for idrettsavdelingen i Dep. for arbeidstjeneste og idrett. Men da den organiserte idret-

ten ble nyordnet i november 1940, ble Hoff holdt i bakgrunnen for ikke å provosere unødige. Den mer pragmatiske Egil Reichborn-Kjennerud ble ny formann for Norges Idrettsforbund. Hoff engasjerte seg sterkt i NS-Hirten og ungdomsforbundets idrettsarbeid. Våren 1942, da det sto klart at Reichborn-Kjennerud ikke hadde greid å bryte idrettsstreiken, overtok Hoff førerstillingen i norsk idrett. Det programmet han søkte å gjennomføre, liknet arbeideridrettens gamle merkesaker: økt offentlig engasjement under ledelse av et særskilt departement, opprettelse av idrettshøyskole, statlig tippeselskap, og bedriftsidrett under slagordet «Hele folket i idrett». I 1942 fikk Hoff betydelige midler til disposisjon, men i 1943 mistet tyskerne interessen for prosjektene hans. Sommeren 1944 fikk han ordre om å avvikle det meste. Da han stilte seg på bakbeina, fikk han avskjed. I sitt første etterkrigsnummer forkynte Sportsmanden (som Hoff hadde redigert 1928–36): «Hiff, hiff, haff, så var krigen ute – og Hoff inne.» Hoff ble idømt 9 års tvangsarbeid.

Se også: *idrettsstreik; Reichborn-Kjennerud, E.*

Litt.: Hoff, C.: «*Idretten*» i Gulbrand Lunde m.fl. *Norges nyreiseing*, 1942, Olstad, F./Tønnesson, S.: *Norsk idretts historie*, 1986–87. ST

holdningskamp, den norske motstandsbevegelsens fellesbetegnelse for all sinnelagsmessig motvilje mot tyskerne og NS, og arbeidet for å vedlikeholde slik motvilje. Den opinionsmessige holdning ble ansett betydningsfull i seg selv, rent bortsett fra at den tjente som grunnlag for handlingsmessig motstand. I holdningskampen gjaldt det derfor å bringe opinionen over på den rette side; den ble ført med rasjonelle argumenter og nasjonale symboler og man kan si at den var ført til en første seier pr. senhøsten 1940, da opinionen i Norge i overveldende grad gikk okkupasjonsmakten og NS imot. En ny og dypere opinionsdannende bølge fulgte våren 1942, da lærernes og prestenes aksjoner diskrediterte tyskerne og NS ytterligere, og da nordmenn i titusentall ble ført over fra holdning til handling i og med menighetenes og foreldrenes aktive protester. Senere fulgte opinionen i stor grad krigsutviklingen, og da denne gikk tyskerne imot, fulgte av seg selv at stadig flere tok holdningsmessig avstand fra okkupanten og dens støtter, i tillegg til andre grunner for en økende anti-tysk hold-

I dag står flaggstangen naken, første linje i Nordahl Griegs dikt *17. mai 1940*, skrevet i Tromsø og lest i det frie NRK over Tromsø-senderen samme dag, fikk stor holdningsskapende betydning sommeren 1940.

Se også: *Grieg, N.; krigslyrikk.* NJR

Idrettsstreik, medleggelse av idrettslig virksomhet og boikott av idrettsstevner. En nasjonal idrettsstreik var effektiv i Norge fra slutten av 1940. Bakgrunnen var den valgte idrettsledelsens harde linje høsten 1940 overfor Axel Stangs dep. for arbeidstjeneste og idrett. Da idrettstinget valgte major Olaf Helset til formann 1.9., var det ennå ingen som hadde gått inn for streik. Det var utstrakt aktivitet i de fleste idrettsgrener, men det sto strid om det var riktig å delta i internasjonale konkurranser, og om tyske utøvere (soldater) skulle få være med i norsk idrettsliv. Etter å ha gjennomført en sammenslutning med arbeideridretten, sendte Helset ut rundskriv som forbød internasjonalt idretts-samkvem. Dermed yppet han til strid med dep. 22.11. avsatte ministeren idrettsledelsen og varslet at han ville utpeke en ny. Resultatet ble at de fleste ikke-nazister boikottet idrettsforbundets virksomhet. I Trondheim var idrettslivet gått i stå alt tidligere som følge av en lokal konflikt. Den nasjonale idrettsstreiken begynte med boikott av et brytestevne i Tønsberg 24.11. Deretter spredte den seg til de andre idrettsgrenene og resten av landet. Streiken rettet seg i all hovedsak mot offisielle stevner. Bedriftsidrett og idrett i arbeidstjenesten ble tolerert, og sk. «jøssing-idrett» eller «illegal idrett» ble oppmuntret av hjemmefronten. I mai 1941 avga Stang en forordning som ga dep. rett til å overta uvirksomme idrettslag. Deretter ble ca. 250 lag oppløst mens i overkant av 300 fikk utnevnt nye ledere. Flertallet av medlemmene meldte seg da ut.

Se også: *Helset, O.; Norges Idrettsforbund; Reichborn-Kjennerud, E.; Stang, A.*

Litt.: Olstad, F./Tønnesson, S.: *Norsk idretts historie*, 1986-87. ST

Ilebu. Fængsel for landssviksiktete og dømte fra 8.5.1945 til 31.12.1950. Opprinnelig bygd som kvinnefængsel, men overtatt av tyskerne i juni 1941 og benyttet som fængsel for politiske fanger, og gikk da under navnet Grini. Etter at de siste landssvikdømte hadde forlatt Ilebu, ble stedet gjort om til Ila sikringsanstalt. Fra 1976 ble Ila et kombinert sikrings- og soningsfængsel. Fasen som Ilebu var spesiell i flere henseende. Fængslet ble på kort tid fylt opp med et meget stort fangeantall, 3442 på det meste (juli 1945), rett etter frigjøringen med bitre krigsminner. Til å begynne med ble fangene bevoktet av folk fra hjemmefronten, og senere også Rikspolitiet. De fleste vokterne var forholdsvis unge menn uten fængselsfaglig bakgrunn. De tilfeller som forekom av overdreven straffeeksesis og unødig hard behandling av enkelte fanger i den første tiden, må ses på bakgrunn av dette.

Etter innkjøringsfasen ble det mer orden på «disiplinen», også mht. de ansatte. Etter at det ble slutt på å ta inn fanger på rekordtid, og i et antall som var helt uten paralleller i moderne norsk fængselshistorie, ble det mer tid og overskudd til tradisjonelle fængselstilbud som undervisning og utearbeid.

Slik «Grinifange» har vært en hedersbetegnelse, har «Ilebufange» vært et stigma, med den forventede følge at det ikke er etterlatt oss særlig med litterære institusjons- og situasjonsbeskrivelser fra denne perioden.

Litt.: St. meld. nr. 64. 1950: Angrepene på rettsoppgjøret med landssvikerne; «Om landssviksoppgjøret», innst.avgitt 11.1.1962. POJ

illegal, illegalitet, skjult og konspirativ motstand (eg. utenfor loven). Motstandsbevegelsens arbeidsformer utviklet seg sterkt fra 1940 til -45. Uviljen og motstanden mot okkupasjonen var det første året preget av amatørmessig organisering og tro på at det var mulig å motarbeide den tyske okkupasjon og nazi-myndigheter med åpne midler som petisjoner, protestskriv og streiker. Illegaliseringen av motstanden skjedde derfor etappesvis. Den første store tyske aksjon kom 16.8.1940, og var rettet mot kommunistene. Disse var også de eneste i Norge som hadde erfaring med konspirative arbeidsformer. Tyskerne slo ned på organisasjonene i juni og fagbevegelsen i september 1941, og tvang nye grupper til å utvikle illegale arbeidsformer. I 1942 rammet tyske aksjoner motstandsgrupper i full bredde, og tvang frem et